

HOVEDINSTRUKS FOR FORVALTNINGEN AV OPPLYSNINGSVESENETS FOND

Hovedinstruksen er fastsatt av Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet den 12. oktober 1999, revidert 10. mars 2003 og 1. februar 2007 av Kultur- og kirke departementet og 23. mars 2012, 15. februar 2013 og 13. mai 2013 av Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet. Kongen har ansvaret for forvaltningen av fondet, jf. lov 7. juni 1996 nr. 33 om Opplysningsvesenets fond § 4. Forvaltningsansvaret er delegert til Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, nå Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet, ved kgl. res. 7. juni 1996 og ved kgl. res. 15. desember 2000 da forvaltningsorganet for Opplysningsvesenets fond med eget styre ble opprettet.

I. GENERELT

§ 1-1 Om hovedinstruksen

Hovedinstruksen gir sentrale bestemmelser om forvaltningen av Opplysningsvesenets fond og skal legges til grunn av styret, jf. vedtektene for forvaltningsorganet for fondet fastsatt ved kgl. res. 15. desember 2000.

Hovedinstruksens bestemmelser må ses i sammenheng med fondets lovgrunnlag, jf. Grunnloven § 106 og lov 7. juni 1996 om Opplysningsvesenets fond, samt kgl. res. av samme dato.

Hovedinstruksen er utformet med bakgrunn i de retningslinjer for fondets forvaltning som er omhandlet i relevante stortingsdokumenter, og må ses i lys av disse, jf. i denne sammenheng:

- Innst. S. nr. 222 (1984-85), jf. St.meld. nr. 64 (1984-85) Forvaltning av Opplysningsvesenets fonds eiendommer
- Innst. O. nr. 45 (1995-96), jf. Ot.prp. nr. 68 (1994-95) – (om ny lov for fondet)
- Innst. S. nr. 187 (2000-2001), jf. St.meld. nr. 14 (2000-2001) Børs og katedral
- Innst. O. nr. 97 (2000-2001), jf. Ot.prp. nr. 90 (2000-2001) – (om endringer i fondsloven § 5 om hva som regnes som avkastning)
- Innst. O. nr. 2 (2002-2003), jf. Ot.prp. nr. 97 (2001-2002) – (om inflasjonssikring).
- Innst. O. nr. 50 (2005-2006), jf. Ot.prp. nr. 56 (2005-2006) – (om oppheving av krav om inflasjonssikring)

Stiftelsesloven gjelder ikke for Opplysningsvesenets fond.

II. GENERELLE BESTEMMELSER

§ 2-1 Styringen av fondets virksomhet

Styret skal påse at det foreligger en enhetlig og gjennomgående styringsstruktur¹ som sikrer at fondets formål og de forutsetninger som ellers gjelder for fondets forvaltning, blir ivaretatt for alle deler av fondets virksomhet. Styringsstrukturen skal bl.a. innrettes slik at den sikrer en tilfredsstillende intern kontroll, en helhetlig og systematisk risikostyring og tilfredsstillende

¹ Med styringsstruktur menes organisasjonsstruktur, planer, styringsdokumenter, instruks, retningslinjer, fullmakter m.v.

styring og kontroll med virksomheten, inklusive datterselskaper, felleskontrollerte og tilknyttede selskaper, jf. § 3-5.

Det skal utarbeides en strategiplan for Opplysningsvesenets fond med et fireårs perspektiv. Strategiplanen skal rulleres en gang i året. Strategiplanen skal sendes departementet til orientering.

Det skal utarbeides årlige planer for virksomheten i det kommende år.

Planene bør inneholde økonomiske og andre plan- og nøkkeltall om forventet utvikling i perioden.

§ 2-2 Etske retningslinjer

Styret skal fastsette etiske retningslinjer for fondets forvaltning. Fondet kan ikke drive eller gå inn i aktiviteter som bryter med alminnelige etiske prinsipper, med etiske retningslinjer for statstjenesten eller med god forretningsskikk.

§ 2-3 Inndeling i forretningsområder

Fondets virksomhet skal inndeles i hensiktsmessige forretningsområder² som grunnlag for styring, kontroll, resultatmåling m.m.

Styret skal i retningslinjer og instruksjer gi utfyllende bestemmelser for det enkelte forretningsområde.

Før nye forretningsområder etableres, ved avvikling av forretningsområder eller ved andre endringer av vesentlig betydning, skal departementet konsulteres, jf. vedtektene § 3.

§ 2-4 Risikostyring

Risikostyringen av fondets virksomhet, herunder internkontrollen, skal være basert på allment anerkjente standarder og metodeverk. Styret gir retningslinjer for risikostyringen (risikopolisy).

III. HOVEDREGLER FOR FORVALTNINGEN AV OPPLYSNINGSVESENETS FONDS EIENDOMMER OG FINANSKAPITAL

§ 3-1 Eiendomsforvaltningen

Forvaltningen av eiendommene skal skje etter følgende retningslinjer:

- Ved forvaltningen av fondets presteboliger skal det legges vekt på at disse holder en tilfredsstillende standard og tjener sitt formål som prestebolig, og at de kulturverdier mange av boligene representerer, blir ivaretatt.

² Tradisjonelt har oppgavetyperne i fondet blitt betegnet dels som oppgaver av forvaltningmessig karakter, dels av forretningsmessig karakter. Betegnelsen forretningsområder er ment å dekke alle oppgavetyper. Finansforvaltningen er et naturlig avgrenset forretningsområde, mens det innen eiendomsforvaltningen vil være flere forretningsområder.

- Alle eiendommer, også eiendommer som tjener et bruksformål for Den norske kirke, jf. presteboligene, skal forvaltes på en kostnadseffektiv måte.
- De deler av fondets bygningsmasse som er fredet og underlagt kulturminnelovgivningen, skal forvaltes i samsvar med denne lovgivning, bl.a. med hensyn til utbedring, restaurering og ombygging. Forvaltningen av bygninger som er fredet, skal skje i samarbeid med fylkeskonservator/Riksantikvar.
- Fondets eiendommer skal forvaltes slik at eiendommenes verdier og rettigheter sikres.
- Eiendommer som tjener forretningsmessige formål, bl.a. bygninger, skog- og landbrukseiendommer og tomter, skal forvaltes på en forretningsmessig forsvarlig måte, slik at eiendommene gir høyest mulig avkastning og deres verdi ikke forringes. Det skal legges vekt på miljø- og naturvern hensyn.
- Det skal føres en aktiv og utviklingsorientert eiendomsforvaltning, slik at eiendomsforvaltningen kan gi tilfredsstillende avkastning med rimelig grad av risiko og slik at inntekspotensialet utnyttes, bl.a. gjennom forvaltningen av jakt- og fiskerettigheter o.l. og ved kjøp av eller investeringer i eiendommer.
- Forpaktingsbruk som er besluttet beholdt i fondets eie, skal forvaltes slik at standarden er tjenlig i forhold til driftsformen. Ved salg av forpaktingsbruk er hovedregelen at de arealer forpaktingskontrakten har omfattet, overskjøtes til kjøperen.
- Eiendommer skal søkes solgt dersom avkastnings- eller verdiutviklingen for vedkommende eiendommer på kort eller lengre sikt tilsier avhending, og det ikke foreligger andre hensyn mot salg.
- I salgsvurderingen skal kirkelige, kulturhistoriske og økonomiske hensyn inngå. Presteboliger som inngår i landbrukseiendom skal søkes opprettholdt som bolig for presten. Kirkelige instansers vurdering av boligens egnethet skal tillegges vekt. I vurderingen av salg skal det tas hensyn til påkostningsbehov og andre forhold av bomessig betydning, samt mulighetene for en funksjonell avgrensning av tomten ved en eventuell fradeling. Kostnadene ved anskaffelse av eventuell ny prestebolig skal inngå i vurderingen. Før hele eller deler av en landbrukseiendom selges, skal det vurderes om eiendommen har muligheter for utvikling av utbyggingsarealer. Det skal også vurderes om eiendommen har en så tungtveiende kulturhistorisk tradisjon med prestegården fysisk og visuelt nær kirken, middelaldertilknytning og bygningsmessige og antikvariske kvaliteter, at den bør beholdes i fondets eie.
- All arealavståelse skal skje til markedspris, eventuelt konsesjonspris.
- Forretningsmessig utvikling av eiendommene skal være basert på analyser av bl.a. lønnsomhet, investeringsbehov, driftskostnader og risikofaktorer.

§ 3-2 Finansforvaltningen

Fondets finanskapital skal forvaltes etter god forretningsmessig skikk. Kapitalens realverdi skal ikke forringes, men gi høyest mulig avkastning med en rimelig grad av risiko. For å unngå for høy risiko skal finansplasseringene spres på flere verdipapirer innen flere typer verdipapirgrupper og på flere ulike land og bransjer.

Opplysningsvesenets fonds finanskapital skal plasseres som følger:

Type plassering	Grenser for plassering
Renteinstrumenter	Min. 40 %, maks. 80 %
Eiendom	Maks. 25 %
Andre egenkapitalinstrumenter	Min. 10 %, maks. 45 %

I rammen for plasseringer i renteinstrumenter inngår også utlån til kirkelige formål og fondets kontantbeholdning.

Med eiendom som aktivaklasse for finansplasseringer menes finansiell deltagelse med andeler i syndikater, eiendomsselskaper eller fonds.

Eiendom og andre egenkapitalinstrumenter skal samlet maksimalt utgjøre 60 pst. Rammene kan, som følge av kursendringer, overskrides med inntil 6 prosentpoeng før det gjennomføres salg eller kjøp i samsvar med retningslinjene.

Fondets portefølje i verdipapirer skal i det vesentligste plasseres i papirer som noteres på børs eller hvor verdipapiret er gjenstand for regelmessig og organisert omsetning. Det skal plasseres slik at det blir en diversifisert portefølje av verdipapirer og bransjer.

Maksimalt 10 pst. av fondets finanskapital kan plasseres i ett og samme verdipapir, eller inntil 35 pst. i samme statsobligasjon.

Opplysningsvesenets fond kan normalt ikke eie mer enn 15 prosent i ett enkelt selskap med mindre selskapet er opprettet for å ivareta fondets interesser.

Fra Opplysningsvesenets fond kan det gis lån til kirkelige formål. Med kirkelige formål menes at formålet kommer virksomhet i Den norske kirke til gode.

Inntil 10 pst. av fondets bokførte finanskapital kan være utlånt til kirkelige formål. Renten for slike lån skal normalt være lavere enn lånerenten i andre bank- og kredittinstitusjoner som det er naturlig å sammenlikne med. Det kan innenfor ulike typer låneformål fastsettes ulik rente. Lån til kommuner, kirkelige fellesråd eller menighetsråd i forbindelse med bygging og anlegg av kirker og kirkegårder, kjøp eller bygging av prestebolig og kjøp eller bygging av menighetshus skal tillegges særlig vekt ved prioriteringen av lånesøknader.

Styret kan gi Kirkerådet fullmakt til å gi tilsagn om lån til kirkelige formål innenfor en samlet utlånsramme. Utlånsrammen fastsettes av fondets styre. Styret eller den styret bemyndiger, fastsetter nærmere retningslinjer for Kirkerådets praktisering av fullmakten, herunder om Kirkerådets behandling av lånesøknader. Utlånsrammen for kommende år og rentebetjningsene skal meddeles Kirkerådet i god tid før årsskiftet.

Styret fastsetter utfyllende retningslinjer om finansforvaltningen, bl.a. om referanseindekser, plassering i derivater og geografiske plasseringer. Styret fastsetter også utfyllende bestemmelser om utlån til kirkelige formål, bl.a. om krav til sikkerhet.

§ 3-3 Etiske retningslinjer for finansplasseringer

Styret fastsetter etiske retningslinjer for finansplasseringene som fullt ut ivaretar Den norske kirkes verdigrunnlag.

§ 3-4 Særlige krav til avkastningsmåling, risikostyring m.v. for visse forretningsområder

For forretningsområder som gjennom investeringer utsetter fondet for høyere risiko enn andre områder, så som finansforvaltningen, eiendomsutvikling, næringseiendom og småkraft³, skal

³ Paragrafen omfatter finansforvaltningen og de forretningsområder som fondet investerer i for å oppnå økt avkastning/verdiøkning og som samtidig er mer risikofylt enn andre investeringer. Fondet investerer også i

styret fastsette retningslinjer og etterprøvbare metoder for verdivurdering og avkastningsmåling og for styring, måling og kontroll av risiko⁴ som oppfyller allment anerkjente standarder og metoder.

Den samlede risikoen for de forretningsområdene som paragrafen omhandler, kan ikke overstige et moderat risikonivå.

Fondets to strategiske referanseindekser er risikofri rente og risikofri rente tillagt tre prosentpoeng, målt som gjennomsnitt over fem år. Referanseindeksene gjelder for de forretningsområdene som paragrafen omhandler. Styret skal fastsette avkastningskrav for det enkelte forretningsområde.

§ 3-5 Datterselskaper, felleskontrollerte selskaper og tilknyttede selskaper⁵

Styret kan beslutte å opprette datterselskaper under fondet når dette ut fra forretningsmessige hensyn, risikohensyn m.m. ses som egnet for å ivareta fondets verdier og interesser. Fondet kan av samme grunn delta i felleskontrollerte og tilknyttede selskaper sammen med eksterne aktører. Styret skal utarbeide retningslinjer for opprettelse av datterselskaper og for fondets deltakelse i felleskontrollerte og tilknyttede selskaper⁶.

Ved opprettelse av datterselskaper skal departementet orienteres.

Retningslinjer og instruksjoner for styring, kontroll og oppfølging av datterselskaper fastsettes av styret. Tilsvarende retningslinjer og instruksjoner skal fastsettes for felleskontrollerte og tilknyttede selskaper så langt dette er mulig i samarbeid med de eksterne aktørene.

For å sikre fondets interesser, kan fondets ledelse og administrasjon inneha leder- eller styreverv i selskap som er kontrollert av fondet eller av fondets datterselskap. Av samme grunn skal fondets ledelse og administrasjon alltid inneha leder- eller styreverv i felleskontrollerte selskaper.

Daglig leder for et datterselskap kan ikke være styreleder eller styremedlem i samme selskap.

Styret skal fastsette retningslinjer for bruk av egne ansatte som innehar leder- eller styreverv eller som er tillagt funksjonen som daglig leder i datterselskaper, felleskontrollerte og tilknyttede selskaper. Retningslinjene skal være i samsvar med hva som er alminnelig i forretningsmessige forhold. Ved slik styrerepresentasjon/funksjon som daglig leder skal det alltid vurderes om det kan oppstå spørsmål om habilitet eller rollekonflikter.

presteboliger, forpaktningsbruk, jordleiebruk, skogsdrift m.m., men slike investeringer er ikke risikoutsatt på samme måte. Det er styret som må avklare hvilke forretningsområder som omfattes av paragrafen.

⁴ Med risiko menes bl.a. markedsrisiko, likviditetsrisiko, kredittrisiko, motpartsrisiko, valutarisiko og operasjonell risiko. Bestemmelsen innebærer at styret for alle typer risiko skal gi nærmere bestemmelser om styring, måling og kontroll, herunder om bruk av sikringsinstrumenter.

⁵ Med datterselskap menes selskap som fondet har mer enn 50 pst. eierandel i. Med felleskontrollerte selskap menes selskap som fondet har 50 pst. eierandel i. Med tilknyttet selskap menes foretak hvor fondet har betydelig innflytelse, men som ikke er datterselskap eller felleskontrollert virksomhet, jf. regnskapsloven § 1-7.

⁶ Styret skal gjennom slike retningslinjer avklare hvilke prinsipper, hensyn og forutsetninger som skal legges til grunn ved opprettelse av datterselskaper, og tilsvarende ved deltakelse i felleskontrollerte og tilknyttede selskaper.

Styret skal gi retningslinjer for honorar til egne ansatte som er medlemmer i datterselskapers styre eller i styret for felleskontrollerte og tilknyttede selskaper.

§ 3-6 Lån, garanti- og sikkerhetsstillelse

Fondet kan ta opp lån for å dekke behovet for likviditet i den daglige driften av fondet. Fondet kan også gi garantier som er nødvendige for den daglige driften.

Fondet kan ta opp lån og gi garantier for å finansiere forretningsmessig utvikling av eiendommene. Fondets lån til datterselskaper og garantier for datterselskapers låneopptak skal skje på forretningsmessige vilkår.

Departementet fastsetter låne- og garantirammer etter forslag fra styret og kan stille nærmere vilkår.

Styret fastsetter retningslinjer for låneopptak, garantier og sikkerhetsstillelse.

§ 3-7 Negativt årsresultat

Negativt årsresultat skal først dekkes inn ved fri egenkapital, dernest ved bruk av kapitalfondet. Dersom kapitalfondet er benyttet til å dekke inn tap utover tap på verdipapirer, skal tapet tilbakeføres kapitalfondet.

IV. FULLMAKTER

§ 4-1 Interne fullmakter

Interne fullmakter vedrørende forvaltningen av Opplysningsvesenets fond fastsettes skriftlig av styret.

§ 4-2 Andre fullmakter

Ved avtale eller instruks kan en ekstern tjenesteyter gis fullmakt til å inngå spesifikke (eller avgrensede) kontrakter på vegne av fondet, og for øvrig gi eksterne tjenesteytere de fullmakter som anses nødvendig for at tjenesteyterne skal kunne utføre sine oppgaver vedrørende fondet tilfredsstillende. Alle fullmakter som gir eksterne tjenesteytere adgang til slik å disponere rettslig over fondets eiendeler, skal utstedes skriftlig.

V. ØKONOMIFORVALTNINGEN

§ 5-1 Budsjett

Det skal hvert år, innen 15. desember, utarbeides et årsbudsjett for Opplysningsvesenets fond kommende år. Budsjettet, som oppstilles på samme måte som regnskapet, skal inneholde en realistisk og fullstendig oversikt over fondets forventede utgifter, inntekter og resultat.

Budsjettet skal gi god innsikt i fondets forventede økonomiske aktivitet og i de viktigste budsjettforutsetninger som er lagt til grunn. Budsjettet skal spesifiseres slik som anses nødvendig for å oppnå tilfredsstillende økonomistyring og løpende resultatvurdering gjennom året.

Budsjettet skal etter behov tas opp til revisjon, i lys av kostnads- og inntektsutviklingen for fondet.

§ 5-2 Regnskap

For Opplysningsvesenets fond skal det føres et eget regnskap etter regnskapslovens og bokføringslovens bestemmelser og med grunnlag i god regnskapsskikk, der følgende i tillegg skal gjelde:

- Resultatene for det enkelte forretningsområde skal framgå av årsregnskapet
- Det skal i årsrapporten gis:
 - en vurdering av den samlede verdien av fondets eiendeler
 - en vurdering av de ytelser fra fondet til Den norske kirke som ikke er pengeytelser, bl.a. verdien av at fondet holder presteboliger.

§ 5-3 Kontoplan

Kontoplanen skal utformes med sikte på at det kan utarbeides tilfredsstillende analyser om kostnader ved ulike aktiviteter eller om inntektsforhold, og som grunnlag for intern styring gjennom året.

§ 5-4 Regnskapsføring m.v.

Regnskapet for fondet skal føres i et eget regnskapssystem som oppfyller kravene til regnskapssystemet for statlige virksomheter, med unntak for de krav som følger av kontantprinsippet

Ekstern tjenesteyter kan i avtale eller ved instruks gis fullmakt til å føre regnskapet eller deler av regnskapet for Opplysningsvesenets fond. Det skal i tilfelle påses at det er etablert et integrert system som gir tilfredsstillende kontroll og innsyn med en distribuert regnskapsføring. Det skal videre kreves dokumentasjon for at det foreligger betryggende og gode forvaltningssystemer samt tilfredsstillende kontrollsystemer.

Forvaltningsorganet for fondet er som statlig forvaltningsorgan undergitt de bestemmelser som gjelder for regnskapsføringen for statlige virksomheter.

§ 5-5 Kjøp av regnskapstjenester

Det kan inngås avtale med en eller flere eksterne tjenesteytere om kjøp av regnskapstjenester, eller med en av Finansdepartementet godkjent regnskapssentral. Det kan dessuten inngås avtale med eksterne tjenesteytere om innkreving av utestående fordringer.

§ 5-6 Økonomiregelverk

Retningslinjer for den daglige økonomiforvaltningen og regnskapsføringen, for økonomikontroll, avstemminger mv., fastsettes av styret i et eget økonomiregelverk for fondet.

Opplysningsvesenets fond hører formelt ikke innenfor virkeområdet for Økonomireglementet for staten. Økonomireglementet med funksjonelle krav skal likevel være retningsgivende for forvaltningen av fondet og for utformingen av fondets økonomiregelverk.

§ 5-7 Årsregnskap og årsmelding

Årsregnskap og årsberetningen for Opplysningsvesenets fond skal sendes Riksrevisjonen senest 1. mai påfølgende år.

I fondets årsregnskap og årsmelding skal utgiftene til forvaltningsorganet spesifiseres og forvaltningsorganets virksomhet gjennom året særskilt kommenteres. Utfyllende bestemmelser om dette gis i departementets årlige tildelingsbrev.

VI. REVISJON OG KONTROLL

§ 6-1 Revisjon

Regnskapet for Opplysningsvesenets fond revideres av Riksrevisjonen.

Det kan etableres en egen intern revisjon for Opplysningsvesenets fond.

Eksterne tjenesteytere skal gjøres oppmerksom på at Riksrevisjonen har innsynsrett i alle økonomiske og forvaltningsmessige forhold som vedrører Opplysningsvesenets fond.

VII. IKRAFTTREDELSE

§ 7-1 Ikrafttredelse

Bestemmelsene i hovedinstruksen med seneste endringer gjelder fra 13. mai 2013.